



سازمان مجتبی کشور
معاونت امور توانبخشی

**دستورالعمل شرایط و ضوابط اختصاصی مراکز توانبخشی معلولان
(غیر دولتی روزانه توانبخشی - آموزشی ویژه اختلالات رشدی هوشی)**

۱۴۰۲

بر نایخ نمرل

دستورالعمل شرایط و ضوابط اختصاصی مراکز توانبخشی معلولان غیر دولتی روزانه توانبخشی - آموزشی ویژه اختلالات رشدی هوشی

(ظرفیت ۵۰ نفر)

مقدمه

- نظر به اینکه بر اساس لایحه قانونی تشکیل سازمان بهزیستی کشور (مصوب سال ۵۹/۰۳/۲۴) و بند (۷) ماده (۲۶) قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (مصوب سال ۸۰/۱۱/۲۷ مجلس شورای اسلامی)، صدور پروانه فعالیت برای ایجاد مراکز توانبخشی با هدف گسترش و ارتقاء سطح کیفی ارائه خدمات آموزشی، توانبخشی، مراقبتی به گروه هدف در جهت نیل به توانمندسازی آنان و کاهش تصدی گری دولت، بر عهده سازمان بهزیستی کشور بوده و به موجب جزء (۸) بند (پ) ماده (۵۷) قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور (مصوب سال ۹۶/۰۱/۱۶ مجلس شورای اسلامی) نیز این سازمان متولی ارائه خدمات حمایتی و توانبخشی به کلیه معلولان و سالمندان نیازمند جامعه و مرجع صدور پروانه تاسیس و فعالیت مراکز توانبخشی می‌باشد، این دستورالعمل در اجراء قوانین فوق، با هم‌اندیشی متخصصان و کارشناسان مرتبط در سازمان بهزیستی کشور، بهزیستی استان‌ها، انجمن مراکز غیردولتی توانبخشی و انجمن‌های علمی، در سال ۱۴۰۲ بازنگری و تنظیم شده و پس از تصویب در شورای مدیران حوزه توانبخشی، به منظور اجراء ابلاغ می‌گردد.

- با توجه به این امر که بسته جامع آموزشی توانبخشی کم توانان ذهنی که طی سال‌های ۱۳۹۶ تا ۱۴۰۱ در پاسخ به نیاز موجود در زمینه افزایش اثربخشی خدمات در مراکز روزانه ویژه اختلالات رشدی هوشی، در دفتر توانبخشی آموزشی، حرفه ای و توانپزشکی سازمان تدوین و با همکاری مراکز در ۱۳ استان کشور پایلوت گردیده بود؛ در زمان بازبینی و ابلاغ دستورالعمل حاضر در سال ۱۴۰۲، در مرحله آموزش کاربردی کارشناسان آموزش مراکز در ۳۱ استان کشور قرار داشته است و بسته مذکور دربرگیرنده تمام فرایندهای جاری در مراکز (شامل نحوه گزینش، سطح‌بندی و ارزشیابی آموزشی، آماده سازی فضا، تامین تجهیزات آموزشی، تشکیل پرونده، تدوین و اجراء برنامه‌های آموزشی توانبخشی خانواده و کودک و ...) می‌باشد، لذا دستورالعمل حاضر بعد از اتمام مراحل آموزش و اجرایی ساختن بسته مذکور، متناسب با فرایندهای مندرج در آن بسته، بازبینی خواهد گردید.

ماده ۱

تعاریف

۱-۱: کودک (توانخواه) با اختلالات رشدی هوشی

فردی است که دارای نقص در کارکرد هوشی (عقلانی) (مانند حل مسئله، برنامه ریزی، استدلال و قضاوت) همچنین دارای نقص در عملکرد انطباقی (مانند ارتباط، مشارکت اجتماعی و زندگی مستقل) در حوزه عملی، اجتماعی و مفهومی بوده و نمره

هوشبهر وی بر اساس آزمون‌های استاندارد کمتر از ۷۰ بوده و این نقص در دوران رشد (زیر ۱۸ سال) رخ داده باشد. در این دستورالعمل، تعیین بهره هوشی از طریق اجرای آزمون استنفورد-بینه و عملکرد انطباقی با آزمون رفتار انطباقی و اینلند خواهد بود.

۲-۱: کودک با تاخیر رشدی

کودکی است که به دلیل وقفه‌های قابل توجه در یک یا چند حیطة رشدی، در زمینه مهارت‌های گفتاری، شنوایی، بینایی، حرکتی، اجتماعی و شناختی از بدو تولد تا سن قبل از مدرسه دچار مشکل بوده و در صورت دریافت مداخلات بهنگام، به مراحل رشد طبیعی بازخواهد گردید. در واقع این عبارت برای کودکانی به کار می‌رود که خصوصیات برجسته تحولی در حیطة‌های حرکتی، شناختی، عاطفی و اجتماعی که با توجه به سنشان از آنها انتظار می‌رود را بروز نداده‌اند.

تبصره ۱: برای ارائه خدمت به کودکان با تاخیر رشدی، مرکز روزانه تخصصی متناظر با تاخیر رشدی و فعال در شهرستان^۱ از اولویت ارجاع برخوردار است و در صورت نبود با در دسترس نبودن مرکز مذکور، مرکز غیردولتی روزانه توانبخشی - آموزشی ویژه اختلالات رشدی هوشی، مجاز به پذیرش کودکان موضوع این تبصره است و نیز لحاظ نظر خانواده در انتخاب نوع مرکز، ضروری است.

تبصره ۲: در صورت تخصیص کد توسط کمیسیون تشخیص نوع و تعیین شدت معلولیت، به کودکان با تاخیر رشدی، این کد حداکثر دو سال اعتبار داشته و موضوع در برگه معرفی کودک به مرکز درج و مرکز موظف به ارجاع کودک برای شرکت در کمیسیون، در فاصله‌های ۶ ماهه است.

تبصره ۳: در صورت عدم تخصیص کد توسط کمیسیون تشخیص نوع و تعیین شدت معلولیت، به کودکان با تاخیر رشدی، تشکیل پرونده در بهزیستی شهرستان و ارجاع کودک به مرکز روزانه (با رعایت اولویت مندرج در تبصره یک این ماده)، برای دریافت خدمات در بازه زمانی ۶ ماه و مستندسازی بهبود عملکرد کودک و در صورت نیاز تخصیص کمک هزینه (یارانه) الزامی است. در صورت رضایت خانواده و تایید بهبود عملکرد کودک در پایان ۶ ماه مذکور، امکان استمرار و تکرار فرایند اخیر تا سقف ۲ سال مجاز است.

۳-۱: کودک دیرآموز

درین دستورالعمل به کودکی اطلاق می‌گردد که با هوشبهر در محدوده ۸۵ - ۷۰، برای یادگیری‌های جدید، نیازمند به تمرین و تکرار با روش‌های تسهیل‌کننده آموزشی است.

۴-۱: مرکز غیردولتی روزانه توانبخشی - آموزشی ویژه اختلالات رشدی هوشی

به مرکزی اطلاق می‌گردد که توسط اشخاص حقیقی یا حقوقی با کسب مجوز از سازمان بهزیستی تأسیس گردیده و برابر ضوابط و مقررات مندرج در این دستورالعمل، به صورت روزانه به افرادی که از سنین شیرخوارگی تا سن شروع ۱۵ سالگی، به دلیل ابتلا به اختلالات رشدی و هوشی، تاخیرهای رشدی و یا دیرآموزی، در کارکردهای عقلانی و انطباقی، دچار مشکلاتی

^۱ منظور از مرکز روزانه تخصصی متناظر با تاخیر رشدی و فعال در شهرستان، این است که کودک با تاخیر رشدی بینایی باید به مرکز روزانه توانبخشی آموزشی ویژه اختلالات بینایی، کودک با تاخیر رشدی جسمی حرکتی باید به مرکز روزانه توانبخشی آموزشی ویژه اختلالات جسمی حرکتی و کودک با تاخیر رشدی شناختی باید به مرکز روزانه توانبخشی آموزشی ویژه اختلالات رشدی هوشی فعال در شهرستان محل زندگی کودک ارجاع گردیده و در صورت شناسایی هر یک از انواع کودکان با تاخیرهای رشدی مذکور در شهرستان محل زندگی کودک و نبود مرکز متناسب با تاخیر کودک، ارجاع به مرکز روزانه توانبخشی آموزشی ویژه اختلالات رشدی هوشی، الزامی است.

شده‌اند، و خانواده ایشان ارائه خدمت می‌نماید. این مرکز می‌تواند علاوه بر ارائه خدمات در نوبت صبح، نسبت به ارائه خدمات در نوبت بعدازظهر نیز اقدام نماید.

ماده ۲

شرایط تخصصی متقاضی ومسئول فنی

۲-۱: شرایط تخصصی متقاضی:

۲-۱-۱- دارا بودن حداقل مدرک تحصیلی دکترای پزشکی عمومی و یا کارشناسی ارشد و بالاتر در رشته‌های کاردرمانی، گفتاردرمانی، روان‌شناسی، علوم تربیتی (با گرایش کودکان استثنایی در مقطع کارشناسی)، مدیریت توانبخشی و مشاوره توانبخشی، از دانشگاه‌های مورد تایید وزارت علوم تحقیقات و فناوری یا وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی با معدل حداقل ۱۵ در دو مقطع تحصیلی متوالی.

۲-۱-۲- دارا بودن گواهی شرکت در دوره‌های آموزشی مرتبط با فعالیت مرکزی که قصد تاسیس آن را دارد، حداقل به مدت ۴۰ ساعت

۲-۱-۳- سابقه کار مرتبط با کودکان با اختلالات رشدی و هوشی حداقل به مدت ۵ سال

۲-۱-۴- تایید صلاحیت علمی و تجربی متقاضی، مبتنی بر رزومه و مستندات مرتبط، در دفتر توانبخشی آموزشی، حرفه‌ای و توانبخشی سازمان

۲-۱-۵- تایید صلاحیت علمی و تجربی متقاضی، در مصاحبه تخصصی معاونت توانبخشی استان

تبصره ۱: افرادی که واجد شرایط و متقاضی دریافت پروانه مسئولیت فنی مرکز خود می‌باشند، در اولویت تاسیس قرار دارند.

۲-۲: شرایط تخصصی مسئول فنی:

۲-۲-۱- دارا بودن حداقل مدرک تحصیلی دکترای پزشکی عمومی و یا کارشناسی و بالاتر در رشته‌های کاردرمانی، گفتاردرمانی، روان‌شناسی و علوم تربیتی (با گرایش کودکان استثنایی) از دانشگاه‌های مورد تایید وزارت علوم تحقیقات و فناوری یا وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی با معدل حداقل ۱۵ در دو مقطع تحصیلی متوالی

۲-۲-۲- سابقه کار مرتبط با کودکان دارای اختلالات هوشی و رشدی حداقل به مدت ۲ سال

تبصره ۲: برای افرادی که پیش از ابلاغ این دستورالعمل و بر مبنای مفاد دستورالعمل‌های پیشین موفق به اخذ پروانه‌های موافقت اصولی، فعالیت و مسئول فنی گردیده‌اند، شرایط مندرج در دستورالعمل‌های زمان اخذ مجوز و یا تمدید، جاری خواهد بود.

تبصره ۳: در فاصله دریافت پروانه فعالیت تا راه اندازی مرکز، کاربرینی صاحب امتیاز و مسئول فنی از یکی از مراکز با کاربری مشابه، حداقل به مدت یک هفته و با هماهنگی بهزیستی استان، الزامی است.

تبصره ۴: برای مراکز برگزار کننده دوره‌های کاربرینی، در چک لیست ارزشیابی مرکز امتیاز قائل خواهد گردید.

ماده ۳

ضوابط پذیرش و شرایط ترخیص

۳-۱: ضوابط پذیرش

- ۳-۱-۱- پذیرش افراد با شرایط مندرج در بند ۱-۱ این دستورالعمل، با تشخیص کمیسیون تشخیص نوع و تعیین شدت معلولیت و یا با شرایط مندرج در بندهای ۱-۲ و ۱-۳ این دستورالعمل، از سن شیرخوارگی تا شروع سن ۱۵ سالگی در نوبت صبح و بعدازظهر، به صورت مختلط (دختر و پسر) و در صورت لزوم همراه با خانواده، امکان پذیر است.
- ۳-۱-۲- پذیرش توانخواهان مقیم مراکز مراقبتی تابعه سازمان با همراهی مربی اعزامی از سوی مرکز مذکور، صورت خواهد پذیرفت.
- ۳-۱-۳- پذیرش بدوی و آزاد افراد با ارائه گواهی فرد متخصص (پزشک، روان‌شناس، کاردرمانگر، گفتاردرمانگر یا ارزیاب) و یا مراکز سنجش و ارزیابی رشدی و هوشی کودکان، مبنی بر تایید ابتلای فرد به اختلالات مندرج در ماده یک این دستورالعمل، در مرکز و تشکیل پرونده و ارائه خدمات و سپس معرفی به بهزیستی شهرستان حداکثر به مدت ۱۰ روز کاری، برای تشکیل پرونده، دریافت مجوز پذیرش موقت، شرکت فرد در کمیسیون تشخیص نوع و تعیین شدت معلولیت و در صورت احراز شرایط، برخورداری از کمک هزینه (یارانه) خدمات مرکز، مجاز بوده و بعد از تعیین وضعیت فرد توسط کمیسیون، مرکز ملزم به اخذ گواهی کمیسیون از خانواده و درج در پرونده پذیرش فرد بوده و در صورت عدم تایید کمیسیون، کودکان تاخیر رشدی و یا دیرآموز، با شرایط مندرج در بند ۱-۲ و ۱-۳ این دستورالعمل دریافت خدمت نموده و کودکان غیرمشمول ترخیص خواهند شد.
- ۳-۱-۴- در صورت وجود ظرفیت خالی خدمت گیرنده در مرکز، پذیرش فردی که خانواده تمایل به تشکیل پرونده برای وی در سازمان بهزیستی ندارد، بلامانع بوده و خانواده ملزم به ارائه گواهی فرد متخصص (پزشک، روان‌شناس، کاردرمانگر، گفتاردرمانگر یا ارزیاب) و یا مراکز سنجش و ارزیابی رشدی و هوشی کودکان، مبنی بر تایید ابتلای فرد به اختلالات مندرج در ماده یک این دستورالعمل، به مرکز و مرکز موظف به ارائه آمار وی به بهزیستی استان به عنوان فرد پذیرش آزاد و رعایت شهریه ابلاغی سالیانه می‌باشد.
- ۳-۱-۵- پذیرش افراد خدمت گیرنده از مهد کودک و یا مدارس (عادی و یا استثنایی) یا مراکز مراقبتی تابعه سازمان، با شمول کمک هزینه (یارانه) روزانه، در **نوبت صبح یا بعدازظهر** مجاز است.
- ۳-۱-۶- پذیرش افراد با شرایط مندرج در ماده یک این دستورالعمل، برای ارائه خدمات نگهداری، در **نوبت بعدازظهر**، تحت نظارت مسئول فنی مرکز (حضور یا آنلاین) و با شهریه توافقی با خانواده، بلامانع است. برای ارائه این نوع از خدمت، دریافت یک مجوز کلی و مکتوب از بهزیستی استان، کفایت می‌نماید.
- ۳-۱-۷- پذیرش افراد مندرج در ماده یک این دستورالعمل و تحت پوشش سازمان (بدون محدودیت سنی)، برای ارائه خدمات در قالب خرید خدمت و یا بیمه سلامت با مجوز مکتوب (کلی و یا موردی) بهزیستی استان، در **نوبت بعدازظهر** مجاز است.
- ۳-۱-۸- پذیرش افراد مندرج در ماده یک این دستورالعمل و غیرتحت پوشش سازمان (بدون محدودیت سنی)، برای ارائه خدمات، با مجوز دستگاه ذیربط و اطلاع رسانی مکتوب به بهزیستی استان، در **نوبت بعدازظهر**، بلامانع است.
- ۳-۱-۹- پذیرش افراد دارای گواهی کمیسیون تشخیص نوع و تعیین شدت معلولیت ساکن در مناطق کم برخوردار ارجاعی از سوی بهزیستی استان و ارائه خدمات توانبخشی ترکیبی (حضور + توانبخشی از راه دور)، با پوشش بیمه سلامت یا در قالب خرید خدمت یا در ذیل سایر طرح های اعلامی از سوی سازمان بهزیستی، بلامانع است.
- ۳-۱-۱۰- معاونت امور توانبخشی استان ملزم به بررسی چرخه ارجاع توانخواهان از مبادی پذیرش (مراکز توانبخشی، پیشخوان ها، ستاد های پذیرش، مجتمع های خدمات بهزیستی، مراکز مثبت زندگی و بهزیستی شهرستان) تا زمان تشکیل پرونده در مرکز با اهداف ۱- تسهیل و تسریع در فرایند پذیرش، ۲- افزایش سطح رضایت و پیگیری خانواده ها، ۳- دسترسی توانخواهان به مداخلات بهنگام ۴- ترخیص افراد واجد شرایط و پوشش افراد پشت نوبت؛ و رفع موانع احتمالی می باشد

۳-۲: شرایط ترخیص

۳-۲-۱- تشخیص تیم توانبخشی مرکز به سرپرستی و تایید مسئول فنی

۳-۲-۲- رسیدن به سن شروع ۱۵ سالگی

۳-۲-۳- رسیدن به سطحی از مهارت های عقلانی و یا انطباقی برای انطباق نسبی با شرایط افراد عادی

۳-۲-۴- فراهم بودن بستر مناسب در خانواده و جامعه جهت تداوم توانبخشی و برقراری ارتباط موثر و مداوم با فرد

۳-۲-۵- فراهم بودن شرایط ارجاع به سطوح بالاتر (مدرسه عادی، استثنایی، مرکز حرفه آموزی، کارگاه تولیدی حمایتی ..)

۳-۲-۶- تمایل فرد یا خانواده به ترخیص (با ذکر دلایل توسط فرد یا خانواده به بهزیستی شهرستان)

۳-۲-۷- عدم همکاری فرد یا خانواده با مرکز (با ذکر دلایل توسط مرکز به بهزیستی)

۳-۲-۸- تشخیص کمیسیون تشخیص نوع و تعیین شدت معلولیت

تبصره: در صورت احراز شرط سنی ترخیص ولی عدم احراز شرایط جسمی و ذهنی لازم برای حضور کودک در مراکز حرفه آموزی و بنا به اعلام نیاز مکتوب خانواده، تایید مسئول فنی و موافقت بهزیستی شهرستان، ادامه حضور این کودکان تا سن شروع ۱۷ سالگی در مراکز مندرج در ماده یک این دستورالعمل، با استمرار شرایط دریافت کمک هزینه مجاز بوده و درین بازه افزوده، آماده سازی کودک با همراهی خانواده برای احراز شرایط حضور در سطوح بالاتر مورد انتظار است.

ماده ۴

فرایند ارائه خدمات در مرکز

پس از طی مراحل پذیرش، فرایند ارائه خدمات در مرکز به ترتیب ذیل صورت می پذیرد:

۴-۱- ارزیابی تخصصی اولیه توسط اعضای تیم تخصصی

۴-۲- برگزاری جلسه توجیهی توسط مسئول فنی، برای عضو پیگیر خانواده و شرح روند اقدامات و خدمات مرکز (نظیر معرفی کارکنان و ذکر نوع تخصص و نوع و میزان کمکی که می توانند به فرد و خانواده بنمایند و تعیین حدود نسبی انتظارات خانواده و مدت زمان لازم برای حضور فرد در مرکز برای دستیابی به نتایج بهتر و ...) و ذکر وظایف متقابل خانواده (شامل نحوه تعامل با مرکز، آماده سازی فرد برای حضور مستمر در مرکز، انجام تکالیف توانبخشی در خانه، پرداخت سهم مشارکت و ...) و نیز معرفی سلسله مراتب ارائه پیشنهادات و انتقادات خانواده (شامل مذاکره با مسئول فنی، شرکت در نظرسنجی خدمات، مذاکره با کارشناس بهزیستی شهرستان یا استان و استفاده از سامانه بازرسی)

۴-۳- تشکیل پرونده تخصصی توانبخشی، آموزشی

۴-۴- تعیین اهداف توانبخشی توانخواه (کوتاه و بلند مدت)، به منظور توانمندسازی، جبران محدودیت های عملکردی و دستیابی وی به سطح بالاتری از مشارکت در زندگی فردی و اجتماعی و نهایتاً افزایش کیفیت زندگی؛ در یک بازه زمانی مشخص - توسط تیم تخصصی - در جلسه گروهی

۴-۵- تدوین و طراحی برنامه توانبخشی، منطبق با اهداف فوق و با مشخص شدن شرح وظایف هر یک از اعضای تیم

۴-۶- تعیین و تدوین سرفصل و برنامه های آموزشی و سطح بندی کلاس ها بر اساس توانمندی ها و علایق گروه هدف

۴-۷- اجرای برنامه آموزشی و توانبخشی و ثبت کلیه اقدامات، نتایج حاصله و اقدامات پیگیری در پرونده تخصصی

۴-۸- نظرسنجی دوره ای از خانواده ها، به صورت الکترونیک و بر مبنای شیوه نامه ابلاغی از سوی دفتر توانبخشی آموزشی، حرفه ای و توانپزشکی سازمان

۴-۹- تشکیل گروه "پیوند خانه و مرکز" با حضور خانواده های منتخب و کارکنان مرکز، بر مبنای شیوه نامه ابلاغی از سوی

دفتر توانبخشی آموزشی، حرفه ای و توانپزشکی سازمان

۴-۱۰- برگزاری جلسات Case Conference حداقل هر ۶ ماه یکبار بنا به تشخیص تیم توانبخشی- با حضور مربی، تیم توانبخشی، حداقل یکی از والدین توانخواه و بررسی نتایج ارزیابی‌های دوره‌ای به منظور مشخص شدن وضعیت پیشرفت و در صورت نیاز تعدیل در برنامه آموزشی و توانبخشی فعلی

۴-۱۱- مستندسازی جلسات ارزیابی‌های اولیه و دوره‌ای (حداقل یک بار در سال) به صورت فایل تصویری (مشخص شده با نام و نام خانوادگی توانخواه و تاریخ ارزیابی)

۴-۱۲- آماده سازی توانخواه و خانواده جهت دستیابی به سطوح بالاتر

تبصره: در جهت اجرای بهینه و افزایش اثربخشی فرایندهای مندرج در این ماده، نظارت و برنامه ریزی مسئول فنی مرکز در راستای کار تیمی و مشارکت هدفمند تمام کارکنان مرکز در فرایندهای فوق، الزامی است.

ماده ۵

خدمات

۵-۱: خدمات آموزشی و توانبخشی

آموزش مهارت‌های مختلف رشدی به صورت فردی یا گروهی شامل:

- مهارت‌های شناختی یا عملکردهای عالی مغز (مانند حافظه، توجه، جهت‌یابی، بازشناسی، یادگیری، حل مسئله، شکل‌دهی مفهوم، تعمیم، توالی و...)
- مهارت‌های دریافتی بینایی، مهارت‌های ادراک بینایی (توجه بینایی، حافظه بینایی، تمیز بینایی و...)
- مهارت‌های شنیداری؛
- مهارت‌های چشایی و مهارت‌های بویایی؛
- مهارت‌های ادراکی - حرکتی؛
- مهارت‌های حرکتی (درشت و ظریف)؛
- مهارت‌های ارتباطی - اجتماعی (ارتباط کلامی و غیرکلامی)؛
- مهارت‌های هیجانی - رفتاری؛
- مهارت‌های خودیاری (مهارت‌های مرتبط با پوشاک درآوردن و پوشیدن، مهارت‌های مرتبط با غذا خوردن، آشامیدن، مهارت‌های بهداشتی و مراقبت شخصی، مهارت‌های مرتبط با کنترل ادرار، مدفوع و توالیت رفتن...)
- مهارت‌های زندگی مستقل (آماده کردن یک وعده غذایی مغذی و سالم، تمیز کردن خانه یا آپارتمان، تمیز کردن لباس‌ها، استفاده از وسایل الکترونیکی امن، استفاده از تلفن، داشتن فعالیت‌های تفریحی در خانه، مراقبت از خود در زمان بیماری یا شرایط اضطراری، تعامل با همسایگان، مدیریت سرمایه برای تأمین مخارج خانه خود و...)

۵-۲: توانبخشی با هنر و ورزش

- مجموعه اقدامات هنری (در یکی از رشته‌های تجسمی، نمایشی یا موسیقی) در راستای تسهیل دسترسی توانخواهان به اهداف توانمندسازی
- مجموعه اقدامات ورزشی در راستای افزایش نشاط و بهبود شرایط جسمی و افزایش مهارت‌های اجتماعی توانخواهان

- تبصره ۱:** ساعت فعالیت (و نه لزوما حضور خدمت گیرندگان) در این مراکز ساعت ۸ صبح الی ۱۳ و روزهای پنجشنبه از ساعت ۸ صبح الی ۱۲ می‌باشد.
- تبصره ۲:** این مراکز در صورت نیاز و با هماهنگی سازمان بهزیستی می‌توانند در نوبت بعدازظهر نیز ارائه خدمت نمایند. ساعت کار در نوبت بعداز ظهر می‌تواند در محدوده ساعت ۱۳ تا ۲۱ باشد.
- تبصره ۳:** فعالیت بعدازظهر مراکز می‌تواند ادامه فعالیت نوبت صبح و یا ارائه خدمات در قالب بند ۴-۱ این دستورالعمل یا برگزاری کلاس‌های آموزشی، ورزشی، هنردرمانی و یا تقویت تحصیلی ویژه گروه‌های هدف سازمان باشد.
- تبصره ۴:** در صورت وجود ظرفیت خالی یارانه‌ای در نوبت صبح، مرکز می‌تواند با رعایت کلیه ضوابط و مقررات و ساعات کاری حاکم بر نوبت صبح، در نوبت بعداز ظهر نسبت به پذیرش کودک یارانه بگیر اقدام نماید.
- تبصره ۵:** شمول کمک هزینه (یارانه) به توانخواهان تحت پوشش سازمان (با یا بدون گواهی کمیسیون تشخیص نوع و تعیین شدت معلولیت)، تا حداقل ۶۵ درصد ظرفیت اسمی (در صورت تامین از سوی سازمان)، مجاز می‌باشد.
- تبصره ۶:** کمک هزینه (یارانه) کامل در هر ماه (در صورت تامین از سوی سازمان) به ازای حداقل حضور خدمت گیرنده در مرکز، به تعداد ۱۵ روز در ماه و برخورداری از خدمات مرکز، تعلق خواهد گرفت و حضور کمتر منجر به شمول یارانه به صورت روز شمار خواهد گردید ولیکن در تمام روزهای فعالیت مرکز، خدمت گیرندگان مجاز به حضور در مرکز و دریافت خدمات بوده و مرکز موظف به پاسخگویی است.
- تبصره ۷:** شمول کمک هزینه (یارانه) این مرکز به توانخواهان بهره‌مند از خدمات و کمک هزینه مراکز مراقبتی یا توانبخشی ویژه اختلالات دهانی، بلع و تغذیه تابعه سازمان یا توانخواهان برخوردار از مستماری، حق پرستاری، وسایل کمک توانبخشی و ... بلامانع است.
- تبصره ۸:** در صورت لزوم، به منظور انطباق و سازگاری بیشتر توانخواه، ساعت حضور کودکان کمتر از ۵ سال و با اختلال رفتاری و یا مشکلات حسی شدید، در بازه زمانی یک ماه از میزان کم به صورت تدریجی، افزایش یابد.
- تبصره ۹:** در صورت بروز شرایط اجتماعی خاص (با اطلاع رسانی سازمان) و یا اعلام نیاز مکتوب خانواده (حداکثر یک ماه در سال برای هر فرد، با تایید بهزیستی شهرستان)، امکان ارائه بسته خدمات توانبخشی ترکیبی (حضوری + از راه دور) توسط مرکز، با پوشش کمک هزینه (یارانه)، وجود دارد.
- تبصره ۱۰:** واریز کمک هزینه (یارانه) تشویقی برای کودکان ترخیصی به سطوح بالاتر (مهدکودک، مدرسه عادی، مدرسه استثنایی)، در صورت تامین اعتبار و نبود فرد جایگزین، تا دو ماه ادامه خواهد داشت.
- تبصره ۱۱:** ارائه گواهی آموزشی توسط مرکز و با تایید بهزیستی شهرستان، به مضمون تایید توانمندی های کودک برای گذر موفق به سطوح بالاتر، مجاز است.
- تبصره ۱۲:** تامین و سرو میان وعده در نوبت صبح و بعدازظهر (به انتخاب مرکز) در تمام هفته الزامی است و در صورت پرداخت کمک هزینه بهبود تغذیه توانخواهان توسط سازمان، سرو میان وعده مطابق با شیوه نامه ابلاغی از سوی دفتر توانبخشی آموزشی، حرفه ای و توانپزشکی سازمان، مورد تاکید است.
- تبصره ۱۳:** اعضاء تیم توانبخشی ملزم به ارزیابی شیوه غذاخوردن، بررسی مشکلات و اختلالات موجود، تجویز وسایل کمکی و ارائه آموزش‌های لازم در خصوص وضعیت بدنی مطلوب به گروه هدف در ساعت سرو میان وعده می‌باشند.
- تبصره ۱۴:** ارائه آموزش‌های مرتبط با بهداشت دهان و دندان گروه هدف، تحت نظارت کارشناس و یا مربی آموزش دیده در ذیل طرح گلخند سازمان بهزیستی (در استان‌هایی که طرح اجرایی شده است)، الزامی است.

ماده ۶

نیروی انسانی

۶-۱: نیروی انسانی تخصصی

- مسئول فنی: بصورت تمام وقت
- کارشناس گفتاردرمانی: یک نفر ۳ روز در هفته
- کارشناس روان‌شناسی: یک نفر به صورت تمام وقت
- کارشناس کاردرمانی: یک نفر ۲ روز در هفته
- مربی امور هنری و ورزشی: هفته ای ۱۲ ساعت
- مربی آموزشی: حداقل با مدرک کارشناسی مرتبط یا دیپلم (با حداقل ۲ سال سابقه کار در مراکز توانبخشی) به ازای هر دوازده توانخواه یک نفر مربی (یا هر کلاس یک مربی)

تبصره ۱: هریک از نیروی انسانی تخصصی ((به جز مربی)) در صورت انطباق شرایط با مسئول فنی، می تواند به عنوان مسئول فنی معرفی شود.

تبصره ۲: هیچکدام از نیروهای تخصصی نمی توانند به عنوان مربی آموزشی در مرکز فعالیت نمایند.

تبصره ۳: در صورتی که در مرکز، یک نفر مشترکاً انجام وظایف مرتبط با پست های مسئول فنی و روان شناس را به عهده دارد، انتخاب یکی از مریبان با تحصیلات روان شناسی، به عنوان کارشناس آموزش مرکز ضروری است

تبصره ۴: شرکت و موفقیت کارشناس آموزش مرکز، درکارگاه های آموزشی مرتبط با بسته جامع آموزشی توانبخشی کم توانان ذهنی، اعلامی از سوی دفتر توانبخشی آموزشی، حرفه ای و توانپزشکی، الزامی بوده و در صورت تغییر کارشناس آموزش دیده، در بازه زمانی کمتر از سه سال، تامین هزینه آموزش کارشناس جدید، به عهده صاحب امتیاز مرکز است.

تبصره ۵: مریبان آموزشی در صورت گذراندن دوره هنری و ورزشی مورد تایید سازمان بهزیستی کشور می توانند به طور همزمان به عنوان مربی هنری و ورزشی انجام وظیفه نمایند.

۶-۲: نیروی انسانی غیر تخصصی

- کمک مربی: به ازای هر ۲۴ نفر کودک، یک نفر کمک مربی تمام وقت

تبصره ۶: تعداد پرسنل پیشنهادی تخصصی و غیرتخصصی در این دستورالعمل مربوط به مرکز با ظرفیت ۵۰ نفر خدمت گیرنده بوده و لذا در مراکز با ظرفیت بالاتر و یا پایین تر به نسبت باید تعداد هر گروه نیروی انسانی مشخص گردد.

تبصره ۷: تمام کارکنان مرکز موظف به شرکت در دوره های آموزشی مرتبط که از سوی ستاد بهزیستی کشور مشخص و اعلام می شود، خواهند بود.

ماده ۷

شرح وظایف نیروی انسانی

۷-۱: مربی آموزشی

- تعامل و مشارکت لازم با تیم توانبخشی مرکز
- حفظ، نگهداری و هماهنگی برنامه های روزانه تمامی توانخواهان کلاس خود

- اجرای برنامه آموزشی توانخواهان کلاس خود بر اساس برنامه تدوینی توسط تیم توانبخشی
- تحویل گرفتن توانخواهان از سرویس ایاب و ذهاب یا والدین با همکاری کمک مربی
- بردن توانخواهان به کلاس و انجام فعالیت‌های آموزشی و پرورشی بر اساس فصل‌های آموزشی، طبق برنامه نصب شده روی دیوار کلاس
- اعزام و بازگرداندن توانخواهان به واحدهای کاردرمانی، گفتاردرمانی و روان‌شناسی در خلال ساعات فعالیت، مطابق برنامه تنظیمی
- همکاری لازم با کارشناس آموزش مرکز در اجرای برنامه‌های آموزشی توانخواهان و گزارش روند پیشرفت و پسرفت توانخواهان
- شرکت در جلسات و کارگاه‌های آموزشی ویژه مربیان
- مطلع بودن از روند توانبخشی توانخواهان و ارائه آموزش‌های لازم در خصوص تداوم برنامه‌های آموزشی و توانبخشی به خانواده‌ها (با هماهنگی تیم توانبخشی)
- آموزش مهارت‌های خودیاری تغذیه به توانخواهان کلاس خود، در ساعات تغذیه
- آماده نمودن توانخواهان برای عزیمت به منزل در ساعت خروج از مرکز و تحویل ایشان به سرویس ایاب و ذهاب و یا والدین با همکاری کمک مربی

۷-۲: کارشناس کاردرمانی

- حضور در مرکز منطبق با دستورالعمل
- شرکت در جلسات تیم توانبخشی جهت تهیه و تدوین برنامه‌های آموزشی و توانبخشی انفرادی توانخواهان
- تشکیل پرونده، نوشتن شرح حال و تاریخچه، تعیین اهداف و برنامه توانبخشی برای هر یک از توانخواهان دریافت کننده خدمت
- ثبت گزارشات و نتایج مداخلات درمانی (مستندسازی اقدامات در پرونده)
- ارزیابی و تقویت مهارت‌های حرکتی درشت و ظریف مطابق استانداردهای روز
- ارزیابی و تقویت مهارت‌های رشد شناختی
- ارزیابی و تقویت مهارت‌های درکی و درکی - حرکتی
- ارزیابی و تقویت مهارت‌های ارتباطی
- ارزیابی و تقویت مهارت‌های روزمره و ابزار زندگی (ADL و IADL)
- افزایش توجه و تمرکز (بینایی و شنوایی)
- تقویت حافظه
- رفع اختلالات حرکات چشم
- تحریک حواس مختلف و تقویت یکپارچگی حسی (رفع اختلال تعدیل حسی، رفع ناامنی در برابر نیروی جاذبه و...)
- بهبود برنامه‌ریزی حرکتی
- همکاری و حضور در کلاس با نیاز توانخواهان برای اجرا در کلاس‌های آموزشی مرکز توسط مربی
- نظارت و پیگیری اجرای صحیح برنامه‌های آموزشی توسط مربی و خانواده
- مشاوره و راهنمایی اطرافیان توانخواه به ویژه والدین

۷-۳: کارشناس گفتاردرمانی

- حضور در مرکز منطبق با دستورالعمل
- تشکیل پرونده، نوشتن شرح حال و تاریخچه، تعیین اهداف و برنامه درمانی آموزشی برای هریک از توانخواهان دریافت کننده خدمت
- ثبت گزارشات و نتایج مداخلات درمانی (مستندسازی اقدامات در پرونده)
- ارزیابی مهارت‌های گفتار و زبان شامل ارزیابی ویژگی‌های فیزیکی (حواس)، ویژگی‌های ساختاری و عملکرد منطقه دهانی، ویژگی‌های تنفسی، ویژگی‌های رفتاری، مهارت‌های دیداری و شنیداری، ویژگی‌های شناختی، ویژگی‌های زبانی و گفتاری / رفع اختلالات موجود و تقویت مهارت‌ها
- ارائه خدمات مرتبط با رفع مشکلات تنفسی، بلع و کنترل آبریزش دهان
- همکاری و حضور در کلاس جهت تهیه و تدوین برنامه های آموزشی مطابق با نیاز توانخواهان برای اجرا در کلاس های آموزشی مرکز توسط مربی

۴-۷: کارشناس روان‌شناسی

- حضور در مرکز منطبق با دستورالعمل
- ارزیابی بالینی
- تشکیل پرونده، نوشتن شرح حال و تاریخچه، تعیین اهداف و برنامه درمانی آموزشی برای هریک از توانخواهان دریافت کننده خدمت
- ثبت گزارشات و نتایج مداخلات درمانی (مستندسازی اقدامات در پرونده)
- شرکت در جلسات تیم توانبخشی و همکاری با تیم در تدوین برنامه توانبخشی توانخواه
- مصاحبه و مشاوره با توانخواه و خانواده
- ارتقا کیفیت ارتباط توانخواه و خانواده
- انتقال تجارب خانواده‌های موفق به سایر خانواده‌ها از طریق برگزاری جلسات مشترک گروه درمانی
- آموزش مهارت‌های روانی و اجتماعی به توانخواه و خانواده (مهارت‌های برقراری ارتباط، حل مسئله، مقابله با فشار روانی، مدیریت بحران و.....)
- هدایت و ارجاع خانواده‌های توانخواهان به مراکز مشاوره ژنتیک تحت نظارت سازمان (از طریق ارائه معرفی نامه به خانواده‌ها برای برخورداری از خدمت ویزیت ژنتیک به صورت رایگان)
- هدایت و ارجاع خانواده‌های توانخواهان واجد شرایط و در سنین پیش دبستانی، برای حضور در مهدکودک و یا کلاس‌های پیش دبستانی و دریافت خدمات (یک روز در هفته) مطابق شیوه نامه ابلاغی

۵-۷: مربی امور هنری و ورزشی

- حضور در مرکز منطبق با دستورالعمل
- اقدامات هنری در رشته های تجسمی یا نمایشی یا موسیقی با هماهنگی تیم توانبخشی مرکز و در راستای توانمندسازی توانخواهان
- پیش بینی برنامه های ورزشی و بازی، با هماهنگی تیم توانبخشی مرکز و با هدف افزایش سطح نشاط و ارتقاء مهارت های بدنی و اجتماعی توانخواهان

۶-۷: کمک مربی

- حضور در مرکز منطبق با دستورالعمل
- انجام وظایف محوله
- همکاری در آموزش مهارت های خودیاری به توانخواهان

ماده ۸

فضای فیزیکی

- کلاس های آموزشی با درب مستقل به راهرو، پنجره نورگیر و هوای کافی که به نسبت هر کلاس حداقل ۱۲ مترمربع به طور میانگین، دوازده نفر توانخواه در نظر گرفته می شود که با توجه به تعداد اینگونه کلاس ها ظرفیت برای مراکز تخمین زده می شود.
- تبصره: برای کلاس های بزرگتر از ۱۲ متر ظرفیت بیشتر محاسبه نمی گردد.

- فضای کاردرمانی حداقل ۱۸ متر مربع
- فضای گفتاردرمانی حداقل ۹ متر مربع – در صورت عدم تداخل ساعات کار، گفتاردرمان می تواند از فضای کاردرمانی استفاده نماید.
- فضایی مناسب برای فعالیت های هنری، ورزشی و بازی
- اتاق مسئول فنی و روانشناسی بصورت مشترک: با مساحت حداقل ۱۲ مترمربع
- آبدارخانه
- سرویس بهداشتی دو عدد معمولی و یک عدد فرنگی (یکی از سرویس ها مجهز به دوش حمام باشد)
- حیاط با فضای بازی مناسب سازی شده و مجهز به وسایل بازی مانند تاب، سرسره، الاکلنگ و...

ماده ۹

تجهیزات و لوازم تخصصی

۹-۱: تجهیزات آموزشی

- میز و صندلی مناسب وضعیت توانخواهان و به تعداد آنان
- وسایل آموزشی مناسب
- قفسه نگهداری وسایل مربوط به توانخواهان
- تابلوهای مناسب آموزشی

۹-۲: تجهیزات کار درمانی

- حداقل تخته تعادل، نردبان خوابیده، نردبان ایستاده، صندلی سی پی، مت، پازل، رولر، وج، آینه، وسایل کمک آموزشی، بازی های فکری، تست پورد پگ بورد، وسایل خاص تحریکات حسی میز و صندلی مناسب آموزشی
- بقیه تجهیزات جهت تقویت کلیه مهارت های مندرج در ماده ۷ بر اساس نظر کارشناس کاردرمانی

تبصره: مفروش نمودن کف زمین کاردرمانی به پوشش ضربه گیر، ترجیحا مت تا تامی ضروری می باشد.

۹-۳: تجهیزات گفتار درمانی

- وسایل بازخورد بینایی و شنوایی - وسایل کمک آموزشی مانند کارت تصاویر و نرم افزارهای آموزشی - کتاب‌های آموزشی توانخواهان-لگو- پازل و موارد مشابه برحسب نیاز- قاشقک - گاز استریل- الکل - دستکش یکبار مصرف- نی- شمع- چراغ قوه- دستمال کاغذی- وسایل صدا ساز برای توانخواهان- وسایل بازی و آموزش توانخواهان- میز و صندلی مناسب
- بقیه تجهیزات جهت تقویت کلیه مهارت‌های مندرج در ماده ۷ بر اساس نظر کارشناس گفتاردرمانی

۹-۴: تجهیزات بازی درمانی

- انواع وسایل بازی و سرگرمی توانخواهان زیر نظر روانشناس مرکز
- قفسه نگهداری وسایل مربوطه

۹-۵: تجهیزات هنری و ورزشی

- متناسب با اقدامات هنری جاری در مرکز در رشته‌های تجسمی یا نمایشی یا موسیقی
- لوازم مورد نیاز فعالیت‌های ورزشی نظیر فوتبال، والیبال، بدمینتون، تنیس روی میز و

۹-۶: تجهیزات توانبخشی از راه دور

- یک دستگاه رایانه مجهز به اسپیکر، میکروفون و وب‌کم و با امکان دسترسی به اینترنت.

نام و نام خانوادگی معاون	نام و نام خانوادگی مدیر کل دفتر	نام و نام خانوادگی معاون دفتر	نام و نام خانوادگی رییس گروه	نام و نام خانوادگی کارشناس
دکتر فاطمه عباسی	دکتر زهرا نوع پرست	مجید عابدی	دکتر مریم پورسید	دکتر فرزانه معتمدی